

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ»

Наразі підприємства залізничного транспорту функціонують в умовах нестабільності і подальшого їх занурення в системну кризу, що здійснює дестабілізуючий вплив як на міжгалузеві комунікаційні зв'язки вітчизняних підприємств і реалізацію ними експортного потенціалу, так і на загалом економічний та соціальний стан національної економіки. Вирішення внутрішніх дисбалансів розвитку підприємств залізничної галузі потребує зміни підходу до управління ними на основі переходу до парадигми збалансованого розвитку, що базується на балансі економічних, соціальних і екологічних цілей та інтересів. Оскільки наміри подолання економічної кризи шляхом скорочення соціальних витрат та ігнорування екологічних інвестицій призвело до поглиблення кризового стану, втрати соціального капіталу і погіршення екологічної ситуації в країні.

Поширення принципів збалансованого розвитку в світі розпочалося ще наприкінці минулого століття із затвердження глобальних програмних ініціатив у цій сфері і в подальшому створенні в багатьох країнах власних програм збалансованого зростання з урахуванням національних особливостей. В Україні ці процеси розпочалися з прийняття окремих законодавчих ініціатив у сфері охорони навколишнього середовища. Важливими нормативно-правовими документами у цьому напрямі є Концепція сталого розвитку населених пунктів, прийнята в 1999 р., а також безпосередньо Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 рр. При цьому Концепцією [1] надано визначення сталого розвитку населених пунктів як соціально, економічно і екологічно збалансованого розвитку міських і сільських поселень, спрямованого на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини.

Наразі досягнення збалансованого сталого зростання визначено в якості стратегічного пріоритету розвитку як на рівні національної економіки, так і регіональних та підприємницьких екосистем. Відтак на державному рівні стратегічні орієнтири збалансованого розвитку країни окреслено в Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», якою визначено реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави в рамках чотирьох векторів руху: розвитку, безпеки, відповідальності та гордості. Зокрема в напрямі розвитку окреслено завдання щодо забезпечення дерегуляції та розвитку підприємництва; розроблення програми розвитку малого та середнього бізнесу і програми розвитку українського експорту; реалізації податкової реформи; реформування системи захисту економічної конкуренції, сфери трудових відносин, транспортної інфраструктури та ін. Оцінювання результативності виконання стратегії передбачалося здійснити на основі 25 індикаторів [2]. Так, наприклад, одним із показників визначено досягнення 30 позиції країни в рейтингу Світового банку «Doing Business», за яким станом на 2019 р. вдалося досягнути лише 64 позиції. Також, було заплановано, що Україна має ввійти в 40 кращих держав світу за глобальним індексом конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, за яким Україна в 2019 р. посіла 85 місце, втративши дві позиції порівняно з минулим роком. Тобто, незважаючи на деякі позитивні зміни, реалізовані протягом останніх років, більшості з показників, що відображують досягнення країною збалансованого розвитку, так і не вдалося досягнути.

Сучасні наукові дослідження присвячені як теоретичному осмисленню категорії збалансованого розвитку, так і визначенню напрямів та інструментарію його впровадження в діяльність соціально-економічних систем. При цьому деякі з вчених наполягають на думці щодо ототожнення поняття сталого (стійкого) і збалансованого розвитку підприємства. Так, В.Е. Кудельський [3] розкриває зміст збалансованого розвитку з позиції забезпечення стабільного економічного зростання, що не призведе до змін у навколишньому природному середовищі і забезпечить вихід на рівень стійкого розвитку розрахованого на задоволення потреб суспільства в майбутньому. О.В. Кузьміна [4] на противагу попередньому досліднику доводить, що термін «збалансований розвиток» відрізняється від термінів «системний», «комплексний», «сталий». Оскільки «збалансованість» варто розглядати як ступінь відповідності між характеристиками одних елементів системи і потребами інших, а також між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища. З огляду на це автором розкрито визначення сутності збалансованого розвитку як безперервного процесу закономірних змін у ході яких людський капітал формує

оптимальне співвідношення між окремими складовими розвитку через соціально-економічну систему взаємопов'язаних показників та корпоративної цілісності у довгостроковій перспективі. М.А. Пічугіна [5] наводить визначення щодо розуміння даного поняття як сукупності процесів періодичних, гармонійних змін у діяльності підприємства, які не порушують цілісність підприємства, як відкритої системи та призводять до підвищення його потенціалу і досягнення цілей підприємства у довгостроковій перспективі.

Отже, узагальнюючи наукові напрацювання щодо визначення сутності поняття збалансованого розвитку підприємства, слід вказати, що зміст категорії «збалансований розвиток підприємств залізничного транспорту» варто розглядати як процес коеволюційного розвитку підприємств галузі, що передбачає нівелювання наявних та латентних дисбалансів їх розвитку і забезпечення балансу їх економічних, соціальних та екологічних інтересів з метою досягнення стратегічних мотивів розвитку підприємств залізничного транспорту і на цій основі нарощення екстернальних ефектів зростання країни та суспільства.

Інформаційні джерела:

1. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. *Законодавство України: веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14> (дата звернення: 20.02.2020).
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Законодавство України: веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 21.02.2020).
3. Кудельський В.Е. Управління збалансованим розвитком підприємств у сфері АПК. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67-68. С. 337-345.
4. Кузьміна О.В. Стратегічне управління збалансованим розвитком промислового підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04; ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». Маріуполь, 2018. 208 с.
5. Пічугіна М.А. Ключові напрями забезпечення збалансованого розвитку підприємства. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2013. Т. 18. Вип. 4/3. С. 50-52.